

ВІДГУК

опонента, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Ходановича Віталія Олександровича на дисертацію Гвоздюка Віталія Валерійовича «Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми. Прогресивним кроком на шляху утвердження демократичних стандартів та цінностей стала ратифікація Верховною Радою України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) та протоколів до неї. Вказаний міжнародний договір став основою правового механізму захисту широкого спектра громадянських і політичних прав. Неабияке значення він має й для кримінального провадження, адже зміст Конвенції відображає два основні правові аспекти її дії – матеріальний і процесуальний. По-перше, регламентуються основні права і свободи людини, гарантується право на життя, свободу та особисту недоторканість, повагу до приватного і сімейного життя, справедливий судовий розгляд, ефективні засоби захисту тощо (ст. 2-15). Закріплені права та свободи є стандартами, які мають бути дотриманими під час кримінального провадження. По-друге, за змістом міжнародного договору визначаються засади діяльності Європейського суду з прав людини – найавторитетнішого судового органу, рішення якого є обов'язковими для держав – учасниць Конвенції.

Водночас гармонізація вітчизняного законодавства з правовими позиціями цього судового органу стала непростим завданням, адже зумовила виникнення чималої кількості проблемних питань. Так, виконання рішення Європейського суду з прав людини у частині вжиття заходів загального характеру є імплементаційним заходом, оскільки потребує вчинення низки дій

та практикою Європейського суду з прав людини задля уникнення аналогічних порушень Конвенції в подальшому. Як свідчить аналіз судової практики, значна кількість таких звернень стосується діяльності саме правоохоронних органів у сфері кримінального судочинства.

Необхідність опрацювання та врахування у кримінальному провадженні рішень Європейського суду з прав людини є запорукою реалізації принципу верховенства права, що обумовлено не тільки приписами міжнародного права, а й нормами кримінального процесуального законодавства України (ч. 2 ст. 8, ч. 5 ст. 9 КПК України). Відповідно до норм останнього вітчизняні правозастосовні органи зобов'язані використовувати у своїй діяльності Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та практику Європейського суду з прав людини як джерела права. Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року передбачає заходи з метою оволодіння вказаними положеннями суддями, прокурорами, адвокатами, нотаріусами, працівниками правоохоронних органів (глава 5). Разом і з тим, вважаємо доцільним зазначити, що сьогодні практичні працівники – слідчі, оперативні працівники, прокурори, слідчі судді, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування, відчують певний брак знань щодо належного здійснення кримінального провадження з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Особливо це стосується засад проведення слідчих (розшукових) дій. Зазначене, на нашу думку, актуалізує обрану Гвоздюком Віталієм Валерійовичем тему дослідження.

Про актуальність теми кваліфікаційної праці свідчить також її **зв'язок з науковими програмами, планами, темами**, адже дисертація виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 7 вересня 2011 року

№ 942; Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки, затвердженої розпорядженням КМУ від 25 жовтня 2017 року № 779-р, і Плану заходів на 2021 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки, затвердженого розпорядженням КМУ від 14 квітня 2021 року № 331-р. Дослідження здійснено відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням КМУ від 15 листопада 2017 року № 1023-р, і Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням КМУ від 21 серпня 2019 року № 693-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України від 11 червня 2020 року № 454. Тему дисертації затверджено й уточнено рішеннями Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протоколи № 20 від 24 вересня 2019 року та № 11 від 25 травня 2021 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, у своїй більшості є аргументованими та переконливими. Під час їх обґрунтування використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел із конституційного, кримінального та кримінального процесуального й міжнародного права, криміналістики, вітчизняне та зарубіжне законодавство, рішення національних судових органів та Європейського суду з прав людини, а також інші правові акти, перелік яких складає 303 найменування.

Слід звернути увагу, що наукові джерела використані здобувачем переважно критично – з глибоким аналізом, конкретною полемікою та належною аргументацією авторського підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про зрілість дослідника та його високу загально-наукову культуру.

Емпіричний матеріал дослідження складають статистичні й аналітичні матеріали Міністерства юстиції України, Національної поліції України, Офісу

Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України; статистичні та аналітичні матеріали а також рішення Європейського суду з прав людини; узагальнені дані 63 кримінальних проваджень за ст. 121, 122 та 123 Кримінального кодексу України за період 2014-2020 років; результати анкетування практичних працівників (136 слідчих Національної поліції України, 80 прокурорів, 66 слідчих суддів, 78 захисників у кримінальних провадженнях (Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області, м. Київ); матеріали правозахисних організацій; власний досвід практичної роботи здобувача в органах досудового розслідування Національної поліції України.

Достовірність і новизна отриманих наукових результатів. Комплексне опрацювання та системний аналіз наукових джерел, норм матеріального та процесуальних права, а також матеріалів судової та слідчої практики надало можливість Віталію Валерійовичу Гвоздюку сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються науковою новизною та характеризуються достовірністю.

Проведений аналіз змісту поданого на розгляд дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність елементів наукової новизни. На наше переконання, до найбільш важливих наукових положень кваліфікаційної правці можна віднести:

– надані криміналістичні рекомендації щодо проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, які: сприяють дотриманню прав і свобод учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; передбачають порядок, застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів виявлення, фіксації, вилучення, дослідження слідової інформації; пропонують оптимальну тактичну поведінку суб'єктів досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій за умов різних слідчих ситуацій;

– запропоновані зміни в чинне законодавство України щодо запровадження в практичній діяльності обов'язку перекладу державною мовою

рішень Європейського суду з прав людини, що постановлені як проти України, так і проти інших держав, висвітлення їх змісту в офіційних виданнях держави, на офіційному вебсайті <https://zakon.rada.gov.ua/laws>, забезпечення можливості ознайомлення із зазначеними документами суб'єктів кримінального провадження, уповноважених на здійснення досудового розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій, та обґрунтовано необхідність розроблення за цим напрямом криміналістичних рекомендацій;

– сформовані елементи тактики проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до європейських стандартів, що ґрунтуються на положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, рішеннях Європейського суду з прав людини і спрямовані на реалізацію організаційно-тактичних завдань на підготовчому, робочому, заключному етапах проведення слідчих (розшукових) дій;

– удосконалені наукові положення щодо генези проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини, в яких визначено історичні етапи розвитку інституту слідчих (розшукових) дій, етапи наукового розроблення тактичного їх забезпечення, висвітлення становлення процесу використання практики Європейського суду з прав людини як джерела кримінального процесуального законодавства та криміналістичної тактики;

– надані пропозиції стосовно змін і доповнень до КПК України для вдосконалення правової регламентації кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій з метою їх узгодження з практикою Європейського суду з прав людини. Такі доповнення стосуються вдосконалення процесуальної регламентації обшуку, а саме: розширення мети й завдань цієї слідчої (розшукової) дії згідно з європейською практикою (ч. 1 ст. 234 КПК України); удосконалення порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи (ч. 1 ст. 233 КПК України); заборони ставити навідні запитання в процесі проведення допиту під час досудового розслідування (ст. 224 КПК України) тощо;

– тлумачення європейських стандартів тактики проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини як системи криміналістичних рекомендацій, які сформовані на підставі опрацювання міжнародного й національного законодавства, рішень Європейського суду з прав людини, наукових праць, вивчення практичного досвіду та спрямовані на забезпечення реалізації завдань кримінального провадження;

– формування криміналістичних рекомендацій щодо тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а саме: огляду (опис об'єктів на місці їх виявлення; детальний огляд речових доказів з визначенням індивідуальних ознак; проведення попередніх криміналістичних досліджень; вилучення об'єктів з дотриманням вимог упакування та опечатування речей тощо); допиту (недопущення перевищення терміну очікування особи на допит; перевищення терміну проведення допиту особи без перерви; заборона ставити навідні запитання; недопустимість застосування катувань у формах фізичного насильства та психологічного тиску; обшуку (визначення індивідуальних або родових ознак речей, документів або осіб, яких планують відшукати, у клопотаннях про дозвіл на обшук; обґрунтування їх зв'язку із вчиненим кримінальним правопорушенням за допомогою довідкової інформації, висновків спеціаліста та/чи експерта; проведення обшуку відповідно до встановлених меж; вилучення лише речей і документів, які визначені в ухвалі слідчого судді, а також вилучених із законного обігу);

– визначену систему правових засад тактики проведення слідчих (розшукових) дій, до яких належать: 1) Конституція України; 2) міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Конвенція 1950 року та протоколи до неї); 3) КПК України та інші закони України; 4) практика Європейського суду з прав людини (рішення Європейського суду з прав людини та ухвали Європейської комісії з прав людини, які постановлені як проти України, так і проти інших держав); 5) підзаконні нормативно-правові акти.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані у дисертації, відображено в 11 наукових публікаціях, у тому числі чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, одній статті, опублікованій в іноземному виданні, та шести тезах доповідей, опублікованих за результатами участі у всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Важливим також є те, що результати дослідження впроваджені в законотворчу, правозастосовну, науково-дослідну діяльність та освітній процес, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Науково обґрунтованою є архітектоніка дисертаційного дослідження, яка дозволила автору, в основному, повно та всебічно розкрити предмет дослідження. Структура дисертації логічно витікає із поставлених задач, об'єкта та предмета дослідження й охоплює як теоретичний, так і практичний аспект досліджуваної проблематики.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (303 найменування на 31 сторінці) та додатків.

Перший розділ дисертації присвячений теоретико-методологічним та правовим засадам дослідження тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, висвітленню її генези та аналізу стану наукових досліджень за обраною проблематикою.

У підрозділі 1.1 роботи доцільною видається позиція автора щодо визначення історичних передумов розвитку: 1) слідчих (розшукових) дій; 2) тактики їх проведення; 3) практики Європейського суду з прав людини у регулюванні криміналістичної та кримінальної процесуальної діяльності. У вказаному підрозділі здобувач розкрив історичні періоди розвитку тактики слідчих (розшукових) дій: 1) донауковий – виникнення окремих способів

і засобів для боротьби зі злочинністю (з давніх часів і до середини XIX ст.); 2) післянауковий (з другої половини XIX ст. й донині). Окремо висвітлена і генеза практики Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні в Україні: 1) етап її становлення (1997-2006 рр.); 2) етап її розвитку (2006-2012 рр.); 3) етап активного долучення до кримінального процесуального законодавства (з 2012 року й донині).

Автором було встановлено, що інститут слідчих (розшукових) дій, а саме тактика їх проведення, й інститут практики Європейського суду з прав людини розвивалися самостійно до початку XXI століття. Лише з 2006 року практику Європейського суду з прав людини стали використовувати в кримінальному провадженні як джерело права, що є свідченням їх взаємообумовленості.

У підрозділі 1.2 проведено ґрунтовний аналіз робіт, які торкаються проблематики дослідження. Зокрема такі праці як: Д. В. Кухнюка «Судовий прецедент як джерело кримінально-процесуального права України» (2008), Г. Ю. Юдківської «Презумпція невинуватості в кримінальному процесі України та практиці Європейського суду з прав людини» (2008), О. В. Капліної «Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права» (2009), С. Ю. Бутенко «Імплементация рішень Європейського суду з прав людини у кримінальне процесуальне законодавство України у частині регламентації досудового розслідування» (2014), В. Г. Уварова «Реалізація рішень Європейського суду з прав людини та норм міжнародно-правових актів у кримінальному процесі України» (2014).

Особливу увагу здобувач приділив дослідженню правових засад тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (підрозділ 1.3). Завдяки методу системного аналізу було узагальнено її правові засади, до яких віднесено: 1) Конституцію України; 2) міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року тощо); 3) Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про міжнародні договори України» 2004 року, «Про виконання

рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року; 4) практику Європейського суду з прав людини (рішення Європейського суду з прав людини й ухвали Європейської комісії з прав людини, які постановлені як проти України, так і проти інших держав); 5) підзаконні нормативно-правові акти.

Другий розділ роботи висвітлює тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У підрозділі 2.1 здобувач проаналізував окремі рішення Європейського суду з прав людини і зваживши на можливу подібність ситуації в ході досудового розслідування надав криміналістичні рекомендації. Зокрема, ним було зазначено, що знання позицій Європейського суду з прав людини у рішенні «Кайя проти Туреччини» (заява № 22729/93) від 19 лютого 1998 року можуть бути використані слідчим для прийняття таких рішень під час кримінального провадження: взяти показання на місці події в представників військових формувань чи правоохоронних органів держави, які вбили людину; перевірити наявність гільз, що можуть свідчити про запеклу стрілянину, яку, імовірно, вели дві сторони (завдання виконують на робочому етапі огляду місця події); під час огляду місця події спрямувати зусилля на збирання слідової інформації, щоб відтворити подію та перевірити показання представників військових формувань чи правоохоронних органів держави, які вбили людину (робочий етап); перевірити наявність слідів пороху на руках чи одязі загиблого та провести дактилоскопічне дослідження його слідів рук на зброї (робочий етап); не передавати труп убитої особи після його візуального огляду на місці події родичам загиблого чи іншим особам без проведення додаткових досліджень тіла (заклучний етап); у разі неможливості провести додаткові дослідження тіла вбитого з кульовими пораненнями та його одягу на місці події, труп потрібно доставити в безпечніше місце для ретельного обстеження (заклучний етап); провести комплексну судово-медичну та судово-балістичну експертизу, надати вичерпну кількість запитань експертам щодо з'ясування обставин смерті вбитого та відтворення загалом обставин події, що відбулася; приймати кінцеве

рішення в кримінальному провадженні тільки в тих випадках, коли було досліджено всі можливі обставини, отримано й оцінено висновки всіх призначених експертиз.

Заслуговує на увагу позиція автора, за якою практику Європейського суду з прав людини має бути враховано на всіх етапах проведення слідчих (розшукових) дій: підготовчому, робочому, заключному. Окрім цього, використання здобутків практики цієї інституції в кримінальних процесуальних і криміналістичних аспектах сприятиме підвищенню ефективності та якості проведення огляду місця події, допиту, обшуку й інших слідчих (розшукових) дій.

Схвальної оцінки заслуговує й позиція автора з приводу побудови плану допиту, що крім відомостей про: обставини, які підлягають з'ясуванню; наявні матеріали провадження; перелік запитань допитуваному; застосовані тактичні прийоми, – слід зазначати й рішення Європейського суду з прав людини та ухвали Європейської комісії з прав людини, їхні основні положення, які стосуються цієї слідчої (розшукової) дії. Це допоможе процесуально й тактично правильно провести допит, не допустити порушення прав і свобод людини (підрозділ 2.2).

Автором сформовано криміналістичні рекомендації щодо проведення обшуку, які спрямовані, зокрема, на підтвердження факту повідомлення особі, яка не є підозрюваною, але пов'язана з нею, про проведення обшуку в її житлі чи іншому володінні за її відсутності (підрозділ 2.3).

Третій розділ дисертації стосується напрямів вдосконалення тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

У підрозділі 3.1 здобувачем встановлено, що тактика проведення слідчих (розшукових) дій безпосередньо залежить від їх процесуальних вимог і процесуальних гарантій учасників кримінального провадження. Хоч як успішно не була б реалізована тактика, недотримання процесуальних вимог слідчих (розшукових) дій та процесуальних гарантій учасників кримінального

провадження призводить до визнання доказів недопустимими під час судового провадження.

Заслуговує на увагу висвітлення автором того, що у випадку коли слідчий (зважаючи на особу свідка, його: ставлення до кримінального провадження, професійну діяльність, зміст його допитів тощо), дійшов висновку, що прокурор не зможе забезпечити його присутність під час судового провадження (чи провести його з використанням відеоконференцзв'язку), то він (слідчий) повинен надати можливість підозрюваному спростувати показання, надані таким свідком під час досудового провадження (провівши одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб), що забезпечить дотримання ст. 6 Конвенції (підрозділ 3.1).

Слушною видається думка автора щодо внесення змін в абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» з метою узгодження його положень із положеннями ст. 8 Конвенції та практики Європейського суду з прав людини. Цю норму автор пропонує викласти в такій редакції: «Під час проведення особистого обшуку адвоката, обшуку чи огляду житла, іншого його володіння, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії, а у випадку особистого обшуку адвоката така службова особа за можливості завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії» (підрозділ 3.1).

У підрозділі 3.2. здобувачем наведено ряд пропонованих змін до КПК України щодо надання можливості спеціалісту з питань права надавати висновки виключно щодо: 1) застосування і тлумачення норм правових актів, які не належать до кримінального процесуального законодавства України; 2) вирішення колізії чи конкуренції норм; 3) змісту норм іноземного права

згідно з офіційним або загальноприйнятим їх тлумаченням, практикою застосування та доктриною у відповідній іноземній державі; 4) застосування і тлумачення практики Європейського суду з прав людини. Також зауважено, що висновок спеціаліста з питань права є допоміжним (консультативним) для суду.

Гвоздюком В.В. аргументовано, що в рішеннях Європейського суду з прав людини можуть бути висвітлені організаційно-тактичні аспекти досудового розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій. Аналізуючи матеріали кримінальної справи й інші відомості, Європейський суд з прав людини виносить шляхом тлумачення своє рішення, яке охоплює інформацію про оцінку обставин справи («The Court's assessment»). Саме в частині оцінки обставин справи містяться конкретні позиції Європейського суду з прав людини стосовно доцільності: проведення слідчих (розшукових) дій; вилучення певної слідової інформації; вчинення допоміжних дій, що спрямовані на підготовку до проведення процесуальних дій; відібрання зразків для експертизи; прийняття рішення про дослідження слідів в іншому безпечному місці; отримання показань саме на місці події; вилучення слідової інформації з подальшою метою забезпечення відтворення обстановки й обставин події задля перевірки наданих показань; перевірки наявності певних слідів на визначеному місці задля подальшого проведення конкретного виду судової експертизи; складання протоколу з максимальною деталізацією обстановки вчиненого кримінального правопорушення та виявленої слідової інформації; допиту широкого кола свідків тощо. Саме такі рішення створюють підґрунтя для формування європейських стандартів тактики проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділ 3.3).

У підрозділі 3.3 автором згруповано організаційно-тактичні завдання, які можуть бути вирішені на всіх етапах проведення слідчих (розшукових) дій, зважаючи на європейські стандарти.

На звершення кожного підрозділу у дисертації формуються обґрунтовані та лаконічні висновки. Заслуговують схвалення й загальні висновки, які є логічним підсумком зробленої роботи.

Інформативними є представлені додатки до дисертації, які містять: узагальнені дані проведеного анкетування слідчих Національної поліції, прокурорів, слідчих суддів, захисників; вивчені рішення Європейського суду з прав людини; відомості про акти впровадження тощо.

Проведене здобувачем дослідження є **завершеним**. Зауваження до мови та стилю викладення відсутні. Робота оформлена у відповідності до вимог, які висуваються до такого роду праць. Зміст анотації відповідає змісту дисертації. Порухень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційне дослідження відповідає заявленій науковій спеціальності.

Водночас, у ході вивчення змісту кваліфікаційної роботи виявлено окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування під час захисту, зокрема:

1. Автором зазначено, що практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі положення, висновки та пропозиції впроваджено до законотворчої діяльності – для внесення змін і доповнень до КПК України (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 18 лютого 2021 року) (с. 25 дисертації). Зважаючи на те, що за текстом дисертації дійсно сформовано ряд позицій щодо удосконалення законодавства, доцільно було б викласти їх систематизовано у вигляді окремого додатка.

2. Автором надано власне визначення «слідчих (розшукових) дій» (підрозділ 1.3), де в дефініції наголошено на тому, що негласні (слідчі) розшукові дії є видом слідчих (розшукових) дій (с. 56 дисертації). З урахуванням викладеного вбачається, що дисертантові було б доречним звернути увагу й на рішення Європейського суду з прав людини у частині негласних слідчих (розшукових) дій і як вони сприяють ефективній реалізації тактики негласних слідчих (розшукових) дій.

3. Дисертаційне дослідження значно б виграло якби у дослідженні було б приділено більше уваги використанню практики Європейського суду з прав людини правоохоронними органами інших держав та виокремленню їх кращого досвіду для вітчизняної правозастосовної практики.

4. У підрозділі 3.2 «Удосконалення проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини за умови використання спеціальних знань» дисертант зазначив та проаналізував рішення Європейського суду з прав людини, які стосувалися проведення судово-медичних експертиз, відібрання зразків для проведення експертизи тощо. При цьому інші види експертиз (криміналістичні, психологічна, психіатрична тощо) не були ним відповідно висвітлені крізь призму практики Європейського суду з прав людини.

5. Слушною є пропозиція здобувача щодо забезпечення прокурорів, органів досудового розслідування спеціальними збірниками, які повинні стисло відображати зміст ситуації, яка описана в конкретному рішенні Європейського суду з прав людини (підрозділи 1.3 та 2.1 дисертації). Водночас, задля додаткового відображення практичного результату здобувача варто було б розробити такий збірник.

Зазначені зауваження мають головним чином дискусійний характер, можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації і не впливають на високу позитивну оцінку дисертації.

ВИСНОВОК

Дисертація Гвоздюка Віталія Валерійовича на тему: **«Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини»**, є завершеною науковою працею, яка містить нові наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі знань криміналістики, що в сукупності розв'язують важливу наукову та прикладну проблему удосконалення тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

За своїм змістом та оформленням дисертація відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її автор Гвоздюк Віталій Валерійович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Провідний науковий співробітник
наукової лабораторії № 2
науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України
кандидат юридичних наук,
старший дослідник**

«10» листопада 2021 року

Віталій ХОДАНОВИЧ

Підпис Ходановича В.О. засвідчую.
Учений секретар
Національної академії СБ України
кандидат юридичних наук
«19» листопада 2021 року

Андрій ПРОЗОРОВ